

Gaál Botond
Református vagyok

*Cor meum velut mactatum Domino
in sacrificium offero!*

*Szívemet égő áldozatul felajánlom
az Úrnak!*

A Kálvin-érmét Berán Lajos éremművész
készítette 1936-ban. Átmérője 9,5 cm.
Fotó: Ósz Attila

GAÁL BOTOND

REFORMÁTUS VAGYOK

Harmadik, javított kiadás

**DEBRECEN
2023**

Dr. Gaál Botond
REFORMÁTUS VAGYOK
(Harmadik, javított kiadás)

A borító külső képeit készítette:
Rácz Zoltán presbiter

Technikai szerkesztők:
Gilicze András és Pótor Áron
teológiai hallgatók

Nyomdai előkészítés:
Tímár Tamás

ISBN 978-615-80844-4-4

Kiadja
a Debrecen-Nagytemplomi
Református Egyházközség
Könyvesboltja

Felelős kiadó:
Beszterczey András és Oláh István

Készült a Kapitális Nyomdában
Felelős vezető: ifj. Kapusi József

Debrecen, 2023

A szerző előszava

A Nagytemplomi Egyházközség Presbitériuma arra kért, hogy készítsek egy olyan írást, amely összefoglalja, mi a református tanítás lényege, illetve kik vagyunk mi, reformátusok. Presbitertársaim ezt tájékoztató jellegűnek szánták az érdeklődők számára. A református hit és tanítás rövid foglatára gondoltak. Hasonló kérést kaptam már korábban is néhány debreceni egyetemi tanártól. Az volt a gondjuk, hogy állami egyetemeken a filozófia és vallástudományi kurzusok hallgatói előtt nem tudják pontosan tisztázni az egyes felekezetek tanításait. Azt tudják, hogy lényeges különbségek vannak közöttük, de kénytelenek összemossottan tárgyalni a kereszténységről szóló anyagot, mert nincs a kezükben egy rövid vezérfonal a különböző felekezetek teológiai gondolkodásáról. Így az egész kereszténység úgy jelenik meg a hallgatóság előtt, mint valami egybegyűrt eszmerendszer, amelynek hol ilyen, hol amolyan oldalát emelik ki, de a saját felekezetére végül is senki nem ismer rá a maga tisztaságában.

Nagyon nehéz és veszélyes egy óriási tanrendszert röviden összefoglalni. Ugyanakkor én magam is éreztem, hogy ezt meg kell tennem, mert valóban szükség van erre a segítségre. Íme, elkészítettem írásomat! Szeretettel ajánlom a presbitertársaim, a gyülekezeti tagok és valamennyi érdeklődő figyelmébe. – Csupán a legfontosabb elvi kérdéseket és tanításokat tudtam felsorolni, röviden magyarázni. Számos református vonatkozású tanítást itt nem tárgyalhattam, vagy csak éppen érintettem. Ilyen például a megigazulásról,

a szabad akaratról, Isten szuverenitásáról szóló tanítás és még jó néhány nehéz tétel. Az olvasót képzeltem magam elé. Sokan közülük rendelkeznek bizonyos teológiai jártassággal, sokan alig, vagy egyáltalán nem. Ezért nem akartam terhelni senkit azzal, hogy teológiai szaknyelven, tudományos igénnyel adjak elő mindent. Arra törekedtem, hogy mindenkihez tudjak szólni. Ha mégis adódnának nehéz részek az olvasó számára, szeretettel kérem, ne adja föl, a lelkipásztorok segítenek majd jobban megérteni vagy részletesebben megmagyarázni az előadottakat. Ezt én is készséggel vállalom, sőt a további kérdésekre is szívesen válaszolok. Annak még jobban örülnék, ha e rövid tájékoztató az olvasót a leírtak továbbgondolására indítaná és kutatásra készítené. A nagy történelmi könyvtáraink és azok teológiai könyvgyűjteménye is segíthet ennek a szándéknak a megvalósításában és a hitismeret elmélyültebb tanulmányozásában.

Egy ilyen írást, amely sem nem tudományos, sem nem ismeretterjesztő szintű, még csak nem is teljes kép a református tantételekről, nagy felelősség kiadnom a kezemből. Valahol azonban meg kell húzni a határvonalat. A témákat ilyenén lezártam, azok tartalmát tovább nem bővíttem, hanem vállalom értük a felelősséget abban a reményben, hogy mindezek ellenére az olvasónak nyeresége lesz belőle.

*Dr. Gaál Botond
Széchenyi-díjas teológus,
az MTA doktora*

A kiadó előszava

Ha őszintén kérdezzük magunkat és őszintén válaszolunk, akkor be kell vallanunk, hogy a teológiában kevésbé járatos egyháztagnak, presbiternek nehéz megfogalmaznia, mit tart református mivoltáról. Arra a kérdésre, hogy miért vagyunk reformátusok, bizony sokszor csak ennyi jut eszünkbe: mert reformátusnak születünk. Még a hitoktatás és a konformáció után is gyakran döbben rá az ember, hogy jócskán maradtak kérdések, amelyekre a Szentírás buzgó olvasása révén sem tudunk kielégítő választ adni, holott ezek hozzátartoznának identitásunkhoz. Ilyenkor a komoly hívó és becsületes gondolkodó könyvekben vagy könyvtárakban utánajár a dolgoknak, vagy megkérdezi a nála jobban tájékozott gyülekezeti társát. Ez így helyes! Hogy ezt a hitbeli és ismeretbeli őszinte szomjúságot enyhítsük, ezzel a tömör kalauzzal szeretnénk segítséget nyújtani a leggyakrabban fölmerülő kérdésekben. Bizonyára töprengéseinken átsegít majd és komoly hozzájárulást jelent keresztyén "nagykorúságunk" megéléséhez.

Az olvasó most egy olyan könyvecskét tart a kezében, amely egy adott történelmi helyzetben, meghatározott időben, kijelölt terjedelemben és egy gyülekezeti presbiterünk megfogalmazásában van előttünk. Bizonyára, más fölkért presbiter másként írta volna le vallomását, és valószínűleg a témákat is másként választotta volna meg. De ezzel máris nyitva hagytuk a lehetőséget a biblikus református gondolkodás számára a

"jobbra tanítás" hitvallásos szellemében. Ugyanakkor más szempontból is nyitott lehetőséget tár elénk ez az írás, nevezetesen azt, hogy folytassuk és gondoljuk tovább mindazokat a témákat, életkérdéseket, amelyek ebben nem szerepelnek, vagy pedig éppen az olvasásuk során merültek föl bennünk.

Ilyen nyitva hagyott lehetőségekkel és gondolatokkal adjuk közre e füzetet, és kívánjuk, hogy az olvasója lélekben gazdagodjék, hitében erősödjék, az ismeretben gyarapodjék, s ezáltal református keresztyén önismeretében elmélyüljön és öntudatában bizonyossá váljék.

"A szeretet egyre inkább gazdagodjék bennetek ismerettel és igazi megértéssel!" (Fil 1,9)

*A Debrecen Nagytemplomi Egyházközség
PRESBITÉRIUMA*

Református vagyok

Miért vagyok református?

Református vagyok, mert hiszek az egy Istenben, aki Atya, Fiú és Szentlélek, s mert meggyőződtem afelől, hogy ennek az Istennek a létét és kijelentését a biblikusan református szemlélet értelmezi a leghitelesebben. E meggyőződésem szerint elsősorban keresztyén vagyok, azaz **Krisztus követője**, s a keresztyénség nagy családján belül a református kegyességű és gondolkodásmódú emberek közé tartozom. Az egyetemes keresztyénség egyik református gyülekezetének vagyok a tagja, s e gyülekezet tagjaival együtt szeretettel osztom meg mindenki vel hitbéli meggyőződésemet.

Mi az alapja a református keresztyén örökségnek?

A református gondolkodást mind a köznap életben, mind pedig a tudományos teológiai munkában az jellemzi, hogy **mindent a Szentírás tanításának mérlegén ítél meg**. Ezt tették az első keresztyének, az egyházatyák, a későbbi nagy egyházi tudósok, s ekképpen vitték végbe az egyház reformálását Luther Márton, Zwingli Ulrich, Bullinger Henrik, Kálvin János, Knox János és Béza Tódor,¹ valamint sok száz neves

¹ A reformátorok nevét a megszokott magyar változat szerint írtuk. Eredeti nevük: Martin Luther, Ulrich Zwingli, Heinrich Bullinger, Johannes Calvinus (latinul) és Jean Cauvin (franciául), John Knox, Theodore Beza.

munkatársuk és követőjük, köztük a magyar reformátorok is. Valamennyiük életműve a reformatori örökségünkhöz tartozik, s közülük leginkább Kálvin teológiája vált meghatározóvá számunkra. A "kálvinista" kifejezést általában nem használjuk sem az egyházunk, sem a magunk megjelölésére, mert nem akarjuk, hogy biblikus hitünkől bárki is valamilyen elvet, ideológiát, zárt eszmerendszert vagy világnézetet alkosson az emberi gondolkodás sokféle lehetősége szerint. Amikor a "kálvinista" jelzőt mégis használunk kell, a rövidség kedvéért a református reformációra gondolunk, vagy annak kulturális hatására a történelemben, a tudományban, a művészetekben, valamint a szellemi és gyakorlati élet számos egyéb területén. A "kálvinista" kifejezés mögött mindig és mindenben a biblikus szemlélet, illetve magatartás hangsúlyozása áll. A református gondolkodás és kegyesség tehát bibliai alapokon nyugszik és nyitott fölfelé: Isten kijelentésének elfogadására, megértésére és hirdetésére.

Honnan ered a "református" elnevezés?

Magyar nyelvünkben aránylag korán meghonosodott a "református" szó. Először Angliában használták I. Erzsébet királynő uralkodása idején (1558-1603), majd a német nyelvterületen is bevett kifejezéssé vált. Ők a "reformált" egyházukra gondoltak, így az első időkben a protestáns szemléletet jelentette. Mivel magyar "református" őseink 1567-ben közmegegyezéssel

elfogadták a Második Helvét Hitvallást,² először "helvét vallástételt tartó ekklézsiának" nevezték egyházukat, mások "helvét hitvallású evangélikusoknak" mondták őket. 1881-től pedig "**evangélium szerint reformált**" egyháznak hívták, s csak ezután, 1908-tól vált hivatalossá a "református" szó használata az egyház megjelölésére. Ennek megvolt az alapja, mert ugyan a "református" szón a 17. század első felében még nálunk is a "protestáns" jelzőt értették, de ugyanennek a századnak a második felében már a kálvini reformáció híveit jelölték vele. – A reformáció kálvini ágának elnevezésére nem volt és ma sincs nemzetközi megállapodás, ezért az európai és amerikai gyakorlatban is különféle kifejezések honosodtak meg, mint például a *presbiteriánus*, *református*, *Krisztus Egyesült Egyháza*, stb. Amikor azonban ezek az egyházak a közös gyökereükről adnak számot, azt mindig a "református örökség" kifejezéssel jelölik.

Mit tekintünk Kánonnak?

Az Ószövetség 39 könyvét és az Újszövetség 27 könyvét tekintjük a "teljes Írásnak, amely hasznos a tanításra, a feddésre, a jobbitásra, az igazságban való nevelésre". (2Tim 3,16) Ez a **Bibliánk**, amelyet kifejezőbb szóval gyakran

² Bullinger Henrik készítette 1562-ben. Saját hitvallásuknak elfogadták Svájc nagy városai és a szövetséges kantonok lelkészei.

Szentírásnak hívunk. Sem az apokrif³ iratokat, sem pedig az egyházi hagyományt nem tartjuk kijelentésforrásnak. A Második Helvét Hitvallásunk első fejezete ezt a 66 könyvet mondja kanonikus írásnak és hozzáteszi: "Ebben a Szentírásban Krisztus egyetemes egyháza a legteljesebb mértékben kifejtve találja mindazt, ami egyrészt az üdvözítő hitre, másrészt ami az Istennek tetsző élet helyes alakítására vonatkozik." Ezt mi is mindmáig így valljuk. – A kánon szó mérővesszőt, zsinórmértéket jelent. Még tovább gondolva: életünket a Szentírás tanításához mérjük, ahhoz igazítjuk.

Miért hangsúlyozzuk a Szentírás fontosságát?

Pál apostol az akkor már ismert Ószövetséget "szent iratoknak" mondja és "a Krisztus Jézusban való hit által" értelmezi. (2Tim 3,15) Ilyen értelemben beszél az "Istentől ihletett írásról". (2Tim 3,16) Ez két dolgot jelent. Egyrészt azt, hogy Isten kijelentését a Bibliában találjuk meg, másrészt pedig azt, hogy a Szentírás éppen Istentől való ihletésénél fogva lehet a gondolkodásunk, cselekedeteink, egész életünk normája, amihez igazodni tudunk és akarunk. Ezért valljuk reformátori örökségünkkel egybehangzóan, hogy a Biblia – éppen a Krisztusról szóló örömhír révén – szükséges és elégséges feltétele az üdvösségről szóló tanításnak.

De hogyan válik ez számunkra Isten

3 Az *apokrif* görög szó jelentése: rejtett, titkos. Ezzel a szóval jelölték azt is, ami nem hiteles, kétes szerzőségű. A bibliai iratok esetében ez utóbbi értelemben használták.

üzenetévé? – A református értelmezés szerint Isten szavát az Ő Lelkének engedelmességgel hallották meg és írták le a megszólított emberek: atyák, próféták, hithősök, apostolok, evangélisták. A Szentírás tehát a Szentlélek ihletett munkája emberek által. Mint írott ige egyben felbecsülhetetlen kultúrkinccs is. De az emberi kultúra – bármennyire csodálatos is – nem azonos Isten kijelentésével, mert első renden e teremtett mindenségre vonatkozik és nincs személyes megszólító jellege. Ha tehát az "ott és akkor" elhangzott isteni Ige érvényét keressük az "itt és most" helyzetünkben, ahhoz ismét a Szentlélek Isten ajándékára, ihletésére van szükségünk. Mi is ugyanúgy értjük, ahogyan Pál apostol: "A hit hallásból van, a hallás pedig Isten Igéje által!" (Róm 10,17) A Szentléleknek e kettős munkája révén lesz a **Szentírás számunkra az élő Isten élő szavává, megszólító igéjévé**, s ezáltal életünk zsinórmértékévé.

Hogyan használjuk a Bibliát?

Semmit nem ragadunk ki önkényesen, hanem mindent a **teljes Írás összefüggésében** vizsgálunk. Ezért kell nagyon ismerni a Bibliát. Nem szabad elfeledkezni arról, hogy annak tanulmányozása során sok esetben egymással komplementáris⁴ viszonyban lévő, vagy egymásnak valóságosan ellentmondó dolgokkal

4 Itt a *komplementáris* szót tudományos értelemben használjuk. Azon túl, hogy egymást kiegészítő tulajdonságok, tények jelzője, az egymást kizáró dolgok egyszerre történő érvényét is jelenti.

szembesülünk. Azt is meg kell tanulnunk, hogy Isten igazságai csak úgy érthetők meg, ha ezeket az emberi logika számára feloldhatatlan tényeket úgy fogadjuk el, ahogyan vannak. Amint a természettudósok is fölfogják és elfogadják a fény részecske jellegét és hullámtermészetét, azoknak egymást kizáró tulajdonsága ellenére, mégis mint egyszerre érvényes igazságot kezelik. Mert ilyen a természet! – A teljes Írás összefüggésében vizsgálni a kijelentés igazságait nem azt jelenti, hogy ily módon meg tudjuk mondani mindennek a pontos értelmét, hanem azt, hogy így tévedünk le legkevésbé a helyes útról, s nem válunk rajongó, tudálékos, szűklátókörű vagy tévtanító keresztyénekké.

Mit tanít a Biblia a hitről?

A Zsidókhöz írt levél 11. részének 1. verse ezt mondja: "A hit a reménylett dolgok valósága és a láthatatlan dolgokról való biztos meggyőződés." Ezt tovább részletezi a Heidelbergi Káténk⁵ 21. kérdés-felelete, és azt tisztázza, hogy **az igaz hit egyben "biztos ismeretet" és "szívbeli bizodalmat" jelent** abban a tekintetben, hogy Krisztus érdeméért, tehát kegyelemből mi is bűnbocsánatot, Isten előtti igaznak nyilvánítást és örökéletet nyerünk ajándékképpen. Ez mind egybecseng a hit előbb olvasott bibliai meghatározásával. A

5 1562-ben készítették a Heidelbergi Egyetem tanárai III. Frigyes pfalzi fejedelem kérésére. Zacharias Ursinus és Caspar Olevianus szövegezte kérdés-felelet formájában. Mint hitvallási iratot elfogadták a fejedelemség egész területén.

hit számára ugyanis a "reménylett dolgok valósága" szilárd felismerést jelent, amikor már biztos igazságnak tartom Isten kijelentését, olyannyira, mint amikor valaki biztos tárgyi tudással rendelkezik valamiről. De a keresztyén hit nem vakhit, ezért teljes bizalmat, személyes ráhatározást is jelent a szerető Isten ígéreteré. Ezt az igaz hitet az ember nem önmaga akaratából, nem valamilyen teljesítmény alapján, sem nem saját érdeméből, hanem a Szentlélek Isten ereje által, kegyelemből ajándékként kapja. Ezért nem kérkedhetünk vele, hanem csak szolgálhatunk általa.

Hogyan szabályozza a biblikus örökség a hit értelmi munkáját?

A református ember számára a Biblia mint zsinórmérték azt jelenti, hogy életútját, gondolkodását a Szentírásból vett szabályok szerint vezeti. Mindenekelőtt értelemmel megfogalmazza, hogy mit hisz és hitét miként értelmezi, majd pedig ennek alapján cselekszik. Hogy ebben ne a gondolkodás és fantázia végtelen szabadsága vezesse, útjelző alapelveket jelöl meg maga számára. A hitről való számadás ugyanis fegyelmezett szellemi tevékenységet jelent. A reformátorok mindezeket részletesen kifejtették, később pedig nevet is kaptak e tematikus gondolatok.

Első ilyen alapelv a Biblia központi szerepéből következik: **Egyedül a Szentírás**. Latinul **Sola Scriptura**. Mindennek a normája a Szentírás, mert a rész szerint való világban csak töredékes

ismereteket (1Kor 13) tudunk megfogalmazni hitigazságokként. Tehát még az egyházi hierarchia, a lelkészek, a zsinatok és bármilyen kegyes emberek sem léphetnek fel soha azzal az igényvel, hogy végérvényes és abszolút hitbeli igazságokat állapítsanak meg, mert mindig van fölöttük egy magasabb szintű ismeret, egy biztosabb eligazodási pont, amelyhez viszonyítva lehet és kell a tanításuk igazságát mérni. Ez a mérce a Szentírás: Istennek a kijelentése. A Szentírásból tudjuk meg, hogy Isten mit cselekedett velünk a Jézus Krisztusban: "Mert úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örökélete legyen!" (Jn 3,16) A Szentírás tehát mindenek előtt örömmüzenet az emberhez! Isten szeret!

Ez vezet bennünket a következő elvhez: **Egyedül Krisztus**, latinul **Solus Christus!** Isten Szentháromságát is mindenek előtt a Jézus Krisztusban való kijelentés által értjük meg tökéletesebben. "Őbenne lakozik az egész teljesség!" (Kol 1,19) Ő a világ megváltója. Hitünk alapja és új életünk lehetősége az ő feltámadásában van. Krisztus az, aki "esedezik értünk az Atyánál" (Róm 8,34), ezért nincs más közbenjáróra szükségünk. Bármennyire is értékeljük a katolikus és ortodox egyházak szentjeit, s példaadó hitüket és életüket nagyra becsüljük, nem imádkozunk hozzájuk. Szűz Mária személyét sem részesítjük olyan tiszteletben, mintha képes volna üdvösséget ajándékozni. Nem is ajánljuk sem magunkat, sem hazánkat Mária oltalmába, mert ezzel elismernénk, hogy emberi döntéssel bárkit is istenivé tehetünk. Bibliás hitünkre alapozva,

egyedüli közbenjárónk Jézus Krisztus! "Isten is felmagasztalta őt és ajándékozott neki olyan nevet, amely minden név felett való, hogy a Jézus nevére minden térd meghajoljon, ..., és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére." (Fil 2,9-11)

Mindebből következik a mindig egymással összefüggésben említett harmadik és negyedik bibliai alapelvünk: **Egyedül kegyelemből, egyedül hit által!** Latin nyelven: **Sola Gratia és Sola Fide!** Mit jelent ez? Azt, amit Luther Márton számára is jelentett. Isten törvényeihez és a Krisztus által kijelentett szeretet-szabályokhoz mérten mi ugyan bűnösök vagyunk, de a Krisztusban való hitünk szerint Isten megbocsátja bűneinket. Krisztusért igaznak nyilvánít. Tehát nem a vallási vagy közösségi törvények és szabályok logikája szerint cselekedve leszünk igazak Isten előtt, hanem kegyelemből, hit által. Ezt a Szentírás így mondja: "Az igaz ember pedig hitből él!" (Hab 2,4; Róm 1,17) Mivel tehát a hit Isten kegyelméből való ajándék, még bűneink ellenére is kegyelemből élünk hit által.

Mit tekintünk hitvallásos örökségünknek?

Az előbb felsorolt bibliai örökségből természetesen következik, hogy az azonos hitet valló közösség az alapelvek szerint megfogalmazza hittételeit. Így jöttek létre a hitvallási iratok. Ezek olyankor keletkeztek, amikor különbségek adódtak a hittételek értelmezésében, s tisztázni kellett, hogyan érti egy-egy felekezet a keresztyén

tanítást. Stílusuk, formájuk országoként különbözött, abban azonban megegyeztek, hogy tartalmuk rendszerezetten előadott hitismeret. Céljük is sokoldalú volt. Mindenek előtt számot adtak önmaguknak, valamint más felekezeteknek és a világnak arról, hogyan értik az igaz hitet, de ugyanakkor ezek a hitvallásos iratok a tanítás célját is szolgálták, nem különben az elhajlásoktól való védelmet. A magyar reformátusok a 16. században – a kisebb hitvallási iratok és káték mellett – két nagyobb hitvallást is készítettek, az egyik volt a **Debrecen-Egervölgyi Hitvallás** (1562), a másik a **Csengeri Hitvallás** (1570). Ezek nagyszerű alkotások, de különös történelmi helyzetben keletkeztek és így – az egyetemes értékek mellett – olyan tételeket is tartalmaznak, amelyek csak az adott körülmények között nyújtottak eligazítást. Ezért a magyar reformáció kálvini ágához tartozó protestánsok az 1566-ban kiadott **Második Helvét Hitvallást** fogadták el az 1567-ben tartott Debreceni Zsinatonukon, ugyanakkor az iskolákban 1564-től folyamatosan és egyre szélesebb körben tanították az 1562-ben keletkezett **Heidelbergi Kátét**, s 1646-ban a Szatmárnémeti Zsinaton elrendelték annak általános használatát. E két hitvallási irat lett a magyar reformátusok elfogadott tételes hitvallási könyve. Amikor ezeket tanítjuk, élünk azzal a szabadságunkkal, hogy eme iratokban található magyarázatokat a Szentírás alapján kiegészítjük, illetve időszerűen értelmezzük és szükség esetén javítjuk.

Mit sorolhatunk fel a magyar reformátusok legfontosabb történelmi örökségeként?

Hitvalló őseink gazdag örökséget hagytak ránk. A 16. században lassan érlelődött a reformáció teológiája és ezzel a református népünk új szellemisége, hitbeli magatartása is. 1567-ben a Debreceni Zsinaton létrehozták a hitelvekben egységes magyarországi "református egyházat", s ebben jelentős szerepe volt Mélius Juhász Péter reformátornak, a "**magyar Kálvinnak**". Három örökséget hagytak ránk:

- (1) biblikusan hitvallásos elkötelezettséget és tudományos nyitottságot a teológiában,
- (2) magas szintű erkölcsi követelményt a munkában, valamint
- (3) a nagy egészért, az egyházunkért, népünkért végzendő felelős szolgálat feladatát.

A 17. század **puritán református lelkészei**, gondolkodói mindezt még jobban elmélyítették és tanították, s ezzel mindmáig ható értékes örökséggel ajándékozták meg a magyar reformátusokat. Bizonyosan általuk másokat is, az egész nemzetet. Hangsúlyozottan fontosnak tartották

- (1) a Biblia szorgalmas tanulmányozását,
- (2) a Szentírás tanítására épülő életszentség gyakorlatát, és
- (3) az egyház közéleti felelősségvállalását.

Mindezek alapján a magyar reformátusok egyik leginkább szembeűnő jellemvonásává vált a **kiválasztottság tudata**. A Szentírásból

fölsimították Isten akaratát, s ennek alapján hitbeli bizonyossággá vált számukra, hogy őket Isten elhívta, kiválasztotta történelmi jelentőségű feladatok véghezvitelére. Ha pedig Isten kiválasztó kegyelmének valóban részesei vagyunk, az cselekedeteinkben is tükröződni fog. Ez a predestinációs⁶ hit adott erőt tíz- és százvezreknek, hogy szabad döntésük alapján küzdjenek a vallásszabadságért és nemzetünk függetlenségéért. Ezért van az, hogy a magyar függetlenségi mozgalmak sok tekintetben nem politikai megfontolásból fakadtak, hanem a keresztyén hitre épülő eleve elrendeltség szerinti felelős cselekvés bizonyosságából. Ezt főként a reformátusok vallották így, nemcsak hazánkban, hanem a világ számos országában.

A kiválasztottság tudatából fakadó tenni akaráss és bátorság következménye lett az, hogy a reformátusok a számarányuknál jóval nagyobb mértékben alakították nemzetünk **politikai, kulturális és tudományos** életét. Ezeket is a legszebb **örökségünk** közé soroljuk. A teljesség igénye nélkül elegendő csak Bocskay Istvánra, Bethlen Gáborra és I. Rákóczi Györgyre gondolnunk, vagy a Fáy, Ráday, Vay, Lónyay, Degenfeld és Tisza családokra, akik kiváló államférfiakat és főgondnokokat adtak hazánknak. A reformátusok már az 1530-as évektől kezdve folyamatosan hozták létre a nagy Kollégiumaikat Sárospatakon, Pápán, Debrecenben, Nagyváradon, majd

6 *Praedestinatio* latin szó jelentése: előre meghatározás, eleve elrendelés. A Biblia is használja ezt a kifejezést, de csak a teljes Írás összefüggésében válik érthetővé. Pontosabb értelmét később magyarázzuk meg, itt a reformátusok magatartásformájára utal a szó.

Marosvásárhelyen, Gyulafehérvár-Nagyenyeden, Kolozsvárott, s ezek az anyaiskolák pedig létrehozták a magyar iskolarendszert hazánk egész területén. Ezekből az iskolákból kerültek aztán ki olyan világhírű tudósok, mint Apáczai Csere János, Hatvani István, Bolyai János, Körösi Csoma Sándor, vagy a Nobel-díjas Szentgyörgyi Albert. De gondolhatunk a magyar irodalom legnagyobbjaira is, akik reformátusok voltak: Szenci Molnár Albert, Fazekas Mihály, Csokonai Vitéz Mihály, Kölcsey Ferenc, Kazinczy Ferenc, Arany János, Tompa Mihály, Jókai Mór, Ady Endre, Móricz Zsigmond, Szabó Lőrinc, Oláh Gábor, Gulyás Pál. Az erdélyi írók többsége is református volt, mint például: Pápai Páriz Ferenc, Bethlen Kata, Kemény Zsigmond, Ápriliy Lajos, Wass Albert, Sütő András, Kányádi Sándor. Vagy a szobrász Medgyessy Ferenc és Somogyi József. És még megannyian, akik alkotásaikkal szolgálták mind a magyar, mind pedig az egyetemes kultúrát.

Hogyan értelmezzük Isten szentháromságát?

A Szentírás tanítását vesszük alapul. Az Ószövetség népének minden tanítása arra épül, hogy Isten egy Isten. A világ fizikai, lelki, szellemi egységének a tökéletes biztosítója és garanciája Isten abszolút egy volta. Ezt vitte tovább a keresztyénség, amikor Istennek az ő örök létében való egységét az ő abszolút hármasságában fogta föl. E hármasság mindent megelőz. Az emberi értelem megpróbál szavakat találni Isten tulajdonságainak kifejezésére: tökéletes, végtelen, örökkévaló, mindenható, stb. Ezeket összefoglaljuk ebben a szóban: teljesség! **A Szentháromság**

Isten teljessége mindeneket megelőzően az ő hármasságában van, és ez az isteni teljesség jelentetett ki az Atyában mint teljesség, a Fiúban mint teljesség és a Szentlélekben mint teljesség. Ha erre az isteni teljességre figyelünk, akkor értjük meg Pál apostolt, amikor ezt mondja Krisztusra: "Őbenne lakozik az Istenségnek egész teljessége test szerint." (Kol 2,9) Titokzatos dolgokat akarunk itt megfejtetni, érteni, de ezek végső soron elrejtettek előlünk. Az emberi értelem soha nem lesz képes fölfogni, hogy kicsoda Isten az ő örök létében. Csak emberi, azaz rész szerinti igazságokat mondhatunk. Ezért fogalmaztak az egyházatyák úgy, hogy "*Unus est Deus in essentia, trinus in personis*", vagyis **Isten lényeg szerint egy, személyében három.** Azaz, lényeg szerint elválaszthatatlan, de személy szerint megkülönböztethető. Ezt minden keresztyén felekezet elfogadja, illetve azokat a felekezeteket tekinthetjük keresztyéneknek, amelyek ezt elfogadják.

Mit tanítunk a sákramentumokról?

A sákramentumok⁷ kérdése jelentette a keresztyénségen belül a legélesebb vitát. Azokat nem egyformán értelmezték és ez a helyzet mindmáig fennmaradt. Az egyes felekezetek hovatartozását, alapvető tanrendszerét a sákramentumok

⁷ A reformátusok sákramentumot, a katolikusok szentséget mondanak. Krisztus titkát jelöli mindkettő. A görög *mysterion* szót fordították a *sacramentum* szóval a latin fordítású Bibliában. A *sacramentum* pedig jelentette a katonai esküt, vagy a peres ügyeknél a letétbe helyezett pénzt. A vesztes pénzét valamilyen szent célokra használta fel az állam.

értelmezése mentén lehet legjobban fölismereni. A különbségek is a legszembevetőbb módon ebben mutatkoznak meg, de ezeket itt nem részletezzük. Nekünk, reformátusoknak is megvan a magunk jellegzetesen határozott tanításunk a sákramentumokról.

A **sákramentumok** "látható szent jegyek és pecsétek, amelyeket Isten avégre rendelt, hogy a velük való élés által az evangélium ígérését még jobban megértesse és megpecsételje, hogy tudniillik Krisztusnak a keresztfán való egyetlenegy áldozatáért Ő nekünk kegyelemből bűnbocsánatot és örökéletet ajándékozzon" – mondja a Heidelbergi Káté 66. kérdés-felelete. Ezt tekintjük jó meghatározásnak. Tovább haladva, mi, reformátusok és velünk együtt a protestáns felekezetek csak két sákramentumot fogadunk el: a keresztséget és az úrvacsorát. Azért kettőt, mert Krisztus csak ezt a kettőt szerezte.

A **keresztség** református fölfogásunk szerint az ószövetségi körülmetélés szertartásának a megfelelője, s mint ilyet az Isten választott népébe való betagolódás jeleként és pecsétjeként értelmezzük. Mind a gyermekkeresztséget, mind pedig a felnőtt-keresztséget elfogadjuk. Isten kegyelmi szövetségébe ugyanis mind a gyermekek, mind pedig a felnőttek beletartoznak. Az újszülött gyermekek megkeresztelése egyben kifejezi azt, hogy mielőtt még föl tudnánk fogni, mielőtt még értenénk valamit Isten jóvoltából és szeretetéből, az ő kegyelme már megelőzött bennünket. – A vízzel való keresztelés egyrészt azt jelzi, hogy Krisztus áldozata oly bizonyosan megtisztít

bennünket, mint ahogyan a víz lemossa a tisztátalanságot, másrészt pedig arra mutat rá, hogy – a vízben való elmerülés jelképe szerint – bűneink miatt a Krisztussal mi is valóságosan elmerülünk a halálba, és vele együtt kegyelemből új életre támadunk föl. Mindezt nem a bemelegítéssel ábrázoljuk ki, hanem elegendőnek tartjuk a vízzel való leöntés egyszerű és egyszeri cselekményét. Ez a jel ugyanis elégséges módon kifejezi a keresztség tartalmát, s ezáltal válhatunk a "szentek közösségének", Krisztus gyülekezetének élő tagjaivá. Ezt erősíti, illetve vallja meg a református fiatal, illetve felnőtt a konfirmáció alkalmával.

Az **úrvacsora** az ószövetségi nép szabadulásának ünneplésére bemutatott áldozat, a páskavacsora hagyományának folytatása az újszövetségi nép életében. Kenyérrel és borral történik. Ezek a jegyek Krisztus testét és vérével jelzik, a tartalom pedig az, hogy e szertartásban a Szentlélek Isten jelenlétének erejével hit által Krisztussal egyesülünk, azaz testének: az anyaszentegyháznak szervesen funkcionáló tagjaivá válunk. Mindez titokzatos, de valóságos egyesülést jelent a hitben. Az úrvacsora egyben utal arra is, hogy Krisztus vissza fog jönni ítélni élőket és holtakat. Nem Krisztus testének a megjelenítéséről van tehát szó az úrvacsorában, azaz a kenyeret és bort nem változtatjuk át Krisztus testévé és vérévé, hanem magunkat élő áldozatul odaadjuk Istennek, és immár megújult léttel a Krisztus szeretet-szabálya szerint folytatjuk életünket.

Mi történik a konfirmáció alkalmával?

A keresztség révén a gyermeket a gyülekezet tagjává fogadjuk, a szülők és keresztszülők pedig ígéretet tesznek a gyermek hitben való nevelésére. A konfirmációban így kettős esemény történik. A fiatal egyrészt megerősíti (konfirmálja) a gyülekezet előtt mindazt, ami keresztelesekor órára reménységben hangzott el, s **hitének megvallásával elkötelezi magát a Krisztusban újjászületett életre**. Másrészt – ennek alapján – a gyülekezet is megerősíti (konfirmálja) őt azzal, hogy a **gyülekezeti közösség teljes jogú tagjává nyilvánítja**. Ezt a boldog bizonyosságát és reménységét úgy ünnepli meg, hogy **fölhatalmazza az ifjút az úrvacsorával való élésre**. Így az úrvacsorával való élés annak a kinyilvánításává lesz, hogy az ifjú vállalja a gyülekezettel való közösséget, a keresztyén életszentséget, a Krisztus evangéliumából való táplálást. "Mert ha a gyökér szent, az ágak is azok!" (Róm 11,16) Sőt, ezzel vállalja az ősök nemzedékről nemzedékre vallott hitét és szolgálatát oly módon, hogy ő maga is tevékeny részesévé válik Isten országa építésének. A konfirmáció tehát a keresztségtől az úrvacsoráig tartó út egy döntő állomása, egyben a Krisztus mellett hűséggel kitartó élet ígéretes kezdete, illetve annak vállalása egy egész életre szólóan. Ez a konfirmációs fogadalomtétel belső tartalma. – Mindez felnőtt korban is megtörténhet a keresztyén élet tudatos vállalásával a hitben.

Hogyan fogjuk föl a mindenség teremtését?

A világnak van Teremtője, s ez a Teremtő azonos a Szentháromság Istennel. A világ az ő alkotása. Teremtői munkáját abban csodálhatjuk meg, hogy ő maga jött el ebbe a teremtett világba a Jézus Krisztusban. Sőt, "minden őbenne áll fenn!" (Kol 1,17) Másképpen kifejezve, **Krisztust tekintjük a teremtett mindenség végső alapjának**, "mert őbenne teremtett minden az égen és földön, a láthatók és láthatatlanok, ..., minden ő általa és ő érette teremtett." (Kol 1,16) Ez azt jelenti, hogy a világnak az Isten által teremtett törvények szerinti önálló léte, rendje és működése van. A világ tehát nem önmagának az oka, azaz eredete nem önmagában van, ezért nem önmagát magyarázó valóság. Ebbe a csodálatosan megteremtett mindenségbe az ember is beletartozik a maga titkaival és kibeszélhetetlen szellemi-lelki-testi ajándékaival. Tetszett Istennek úgy megalkotni ezt a mindenséget, hogy abban meglegyen az azt fölfogó emberi értelem is.

Hogyan szemléljük a természeti világot?

A természet oly csodálatosan van megalkotva, hogy az ember csak ámulattal állhat meg annak harmonikusan szép és felfoghatatlanul is felfogható rendje előtt. Mindig többet és többet tudunk meg a teremtés titkáról, **fölfedezzük ennek a rendnek a törvényeit** és egyre közelebb jutunk a világ valóságához, de azt soha nem tudjuk elérni. A természet törvényei nyitottak fölfelé, mégpedig egy pontosabb és gazdagabb ismeret felé. Az emberi értelem megismerő tevékenysége feljebb és

feljebb visz bennünket az ismeretben, de ennek a folyamatnak nincs vége. A tudománynak ezt a fáradozását és előrelépését a református ember minden lehetséges módon segíti, amíg az az Isten dicsőségét és az ember javát szolgálja. Mihelyt azonban a tudomány átlépi illetékessége határait és a teremtett világ rendjét veszélybe sodorja, azaz menetének irányát Isten által adott rendeltetésétől eltéríti, azonnal veszélyt kiált és int mindenkit a teremtett rend felelős őrzésére.

Mit mondhatunk az emberről?

Az ember a teremtett mindenség legcsodálatosabb alkotása – mondja a református Barth Károly,⁸ a 20. század legnagyobb teológusa. Az ember azért csodálkozhat rá önmagára is, mert létének titkát nem képes megfejteni. Nem is fogja, soha! Miért? Mert két egymásnak ellentmondó élethelyzetben van. Az ember egyszerre **teremtmény** is, azaz mindenben alá van vetve a teremtett világ törvényeinek, ugyanakkor **Isten képmása** is, azaz rendelkezik egy bizonyos döntési szabadsággal. Válaszolhat Teremtője megszólító szavára. Másképpen: visszatükrözhet valamit abból a csodálatos isteni bölcsességből, amely őt megalkotta. Az ember azonban soha nem élt jól ezzel a szabadságával, bűnössé tette és teszi ma is önmagát azzal, hogy megszegte és megszegi a parancsolatokat és szeretetszabályokat, s ily módon egyre távolabb került és kerül Istentől, eltávolodott és eltávolodik eredeti rendeltetésétől. Isten azonban megkönyörült rajta a Jézus Krisztusban, akiről

8 Karl Barth (1886-1968) svájci református teológus. Névének magyar változatát is gyakran használjuk.

viszont úgy tesz bizonyosságot a Szentírás, hogy egyedül ő volt az Isten "dicsőségének visszatükröződése és az ő valóságának képmása". (Zsid 1,3) Ebben máris benne van a Krisztusban újjáteremtett ember valóságos helyzete és az örökélet ígérete. "Atyám, azt akarom, hogy akiket nekem adtál, ott legyenek velem, ahol én vagyok, hadd lássák az én dicsőségemet, amelyet nekem adtál, mert szerettél engem a világ teremtése előtt." (Jn 17,24)

Bűnös volta ellenére mégis miért mondhatjuk az emberről azt, hogy a teremtés legcsodálatosabbika. Azért, mert szellemi ajándékaival oly magasra emelheti önmagát és a világot, hogy ez által kétségbevonhatatlan a kitüntetett szerepe a teremtmények világában. Csodálatos eredményeket ért el szellemi adottságánál fogva. Így lett az ember az írók és költők műveiben a teremtés koronája. Az emberi értelem munkája, a tudományos gondolkodás szerkezete szintén olyan, hogy az is nyitott fölfelé és így alkalmas a teremtett világ megismerésére. Ez egy határtalan folyamat feltételez. Az ember maga azt kapta ajándéku­ l Isten­ től, hogy "uralkodjék" ezen a világon (1Móz 1,26), de ezzel együtt örökérvényű intó figyelmeztetésként rábízta azt az erkölcsi szabályt is, hogy "művelje és őrizze azt". (1Móz 2,15) Ez azt jelenti, hogy az **ember teremtsen kultúrát, művelje a tudományokat, alkosson szépet, tegye értelme­ sebbé az életét, őrizze a természetet és vigyá­ zon az életre felelősséggel**. Ez lenne a legszebb válasz a Teremtője megszólító szeretetére.

Hogyan viszonyul egymáshoz a történelem és az üdvtörténet?

Az ember belehelyeztetett a történelem folya­ mába, annak cselekvő részese. Éppen emiatt nem mondhatjuk, hogy a történelem minden egyes mozzanata azonos volna az Isten által munkált üdvtörténettel. Az ugyan igaz, hogy Krisztus tes­ tetöltése révén az üdvtörténet valóságos történet, sőt történelemformáló tényező is egyben, de az emberi szabad cselekvéssel formált történelem nem része az üdvtörténetnek. De akkor miként mondhatjuk azt, hogy Isten a történelem Ura? Úgy, hogy **Isten kijelentése mindig a történelem fölött áll**, azaz a kijelentés mindig formálhatja a történelmet, de a történelem sohasem formálhatja Isten kijelentését. Isten a mindenséget szuverén módon kormányozza abszolút hatalmával. Ezért van az, hogy a református predestinációs gondol­ kodásban mindig a szuverén Isten hűségébe ve­ tett biztos hit jelenik meg központi tényezőként, és sohasem valami emberi eszme. Példaként em­ lítve a magyar református szabadságharcosokat: az 1848-as időkben korántsem a francia forrada­ lom "*szabadság, egyenlőség, testvériség*" jelszava bá­ torította legtöbbjüket a harcra, hanem az ő hitbeli eleve elrendeléses meggyőződésük, s ez az elkö­ telezettségük erősítette a lelkesedésüket a győze­ lem reményében. A református ember tehát nem várja tétlenül, hogy milyen sorsot szán neki a tör­ ténelem, hanem a hit bizonyosságával azt kérde­ zi, miként alakíthatja ő maga a történelmet Isten dicsőségére. Ez pedig már összefügg a szabad akarat kérdésével, amely igen jelentős tanítása a református teológiának.

Hogyan látjuk mai reformátusok a predestinációt? Van-e elvettetés és kiválasztás?

E kérdés sokak érdeklődését kelti föl. Számot adunk róla, hiszen a predestinációs tanítást többnyire mindenki a református felekezethez köti, jobbára rosszalló véleménnyel. Augustinus és még inkább Kálvin kétségtelenül úgy gondolkodtak, hogy Isten egyeseket eleve a kárhozatra, másokat pedig az üdvösségre választott ki. Minden igehirdetési buzgóságuk ellenére ők ezt olvasták ki a korabeli társadalmi élet valóságából. Kálvin viszont arra a nyitva hagyott lehetőségre is rámutatott, hogy mindenkit Krisztus felől kell megítélni. "Krisztus a tükör" – mondotta. Ha viszont ez utóbbit vesszük alapul és a teljes Írás összefüggésében vizsgáljuk meg az eleve elrendelés kérdését, ma már másképpen látjuk a dolgot. Azt korántsem valljuk vagy tanítjuk, hogy Augustinus és Kálvin módjára kellene elgondolnunk a kettős predestinációt. Barth Károly nyomán haladva gondoljuk tovább ezt a kérdést. Tömeges, egyetemes elvettetésről bibliai alapon nem beszélhetünk, van azonban mindenkire érvényes kiválasztás a Krisztusban, ugyanis Isten "azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és az igazság ismeretére eljusson". (1Tim 2,4) Erre más bibliai helyek is fölhívják a figyelmet, mint például Jn 3,16; Tit 2,11. Miként van tehát az elvettetés és kiválasztás? Más nézőpontból kell ezt vizsgálnunk, még hozzá Krisztus mint tükör felől. Hogy igazából kik vagyunk, azt Istennek a kegyelméből a Jézus Krisztus keresztségében szemlélhetjük, amikor is bűneink miatt mindnyájan "elvettettünk" a Krisztussal: "Én Istenem, én Istenem, miért hagyál el

engem?" (Mk 15,34) Ez a legborzalmasabb helyzete az embernek. Az Istentől való távollét azonban Krisztus feltámadásában, éppen Isten kegyelméből és nem a mi érdemünkéből, azt eredményezi, hogy Ővele mi is feltámadunk az új életre. "Azért ha valaki Krisztusban van, új teremtés az; a régiek elmúltak, íme újjá lett minden." (2Kor 5,17) Másképpen, **Isten az ő végtelen kegyelméből kiválasztott bennünket az új életre!** Ezért mi, mai reformátusok, inkább "kegyelmi kiválasztásról" beszélünk, nem pedig a predestinációs kiválasztás és elvettetés tévesen végig gondolt alternatívájáról. Krisztusban az elvettetés és kiválasztás emberi dilemmája üdvbizonyossággá formálódik.

Mi a református istentisztelet lényege?

A protestánsok istentiszteletet tartanak, a katolikus és ortodox testvéreik pedig szent misét. A református fölfogás szerint az istentisztelet nem más, mint **a gyülekezet találkozása a feltámadott Úr Jézus Krisztussal.** Ez a találkozás az Ige és a sákramentumok által történik, amikor is Krisztus a Szentlélek által valóságosan is jelen van az övéi között. Ezt személyes jelenlétnek is szoktuk mondani. A mise Krisztus jelenlétét az átlényegült ostya és bor szentségében vallja, amit a pap visz végbe. De vannak olyan rajongó, a keresztyénségtől idegen vallási közösségek is, amelyek az emberi lélek felhevült, vagy felhevített állapotával remélik Krisztus jelenlétét megélni. Mi, reformátusok azt valljuk, hogy az Isten után tiszta lélekkel vágyakozó embernek ő maga ajándékozza magát Lelkének erejével, s ez teszi a hívő embert az istentisztelet aktív részesévé. Az

istentisztelet középpontjában az igehirdetés áll, s ezt végzi a lelkipásztor az "Így szól az Úr" bátorságával. Ugyanakkor a gyülekezeti éneklés, a hitvallás közös elmondása, az együtt imádkozás, az ígére figyelés, a sákramentumokban való részesezés, az adakozás mind azt jelzi, hogy az emberi lélek ráhangolódik Isten megszólítására, s lélekben megújul a Krisztus testének: a gyülekezeti közösségnek az építésére. Az istentiszteletben tehát mindenki megajándékozott lesz! Az "egyetemes papság" bibliai elvének alkalmazásával pedig valamennyi gyülekezeti tag részt vehet minden szolgálatban, még az igemagyarázat végzésében is.

Nem teszi-e szükségtelenné a lelkipásztort az egyetemes papság?

Nem! A református egyházban is vannak felszentelt lelkészek. Ők karizmatikus személyek, akik a *belső elhívásuk* alapján a tanulás alázatával felkészültek az igehirdetésre és a sákramentumok kiszolgáltatására, valamint a különleges istentiszteletek méltó elvégzésére. Felkészültségüket maga az egyház közössége teszi mérlegre és amennyiben megfelelőnek találja, az idősebb egyházi szolgák által felszenteli őket a lelkipásztori szolgálatra. Ezt nevezik hagyományosan *külső elhívásnak*. Így a református lelkész minősített papi szolgálatra kap felszentelést, de ugyanakkor nem szűnik meg az egyetemes papsághoz tartozni. Ez következik a bibliai szemléletből, ugyanis a különleges szolgák felszentelése nem felülről való kinevezés, nem visszavonhatatlan jelleggel

bíró felhatalmazás, hanem mindig a Szentlélek Isten munkája az egyház közössége által.

Hogyan működik a presbiteri rendszer a Református Egyházban?

A református aktivitás sokszor és erőteljesen formálta a közéletet is. Ennek egyik leginkább látható formája és kifelé ható ereje magának a Református Egyháznak a presbiteri-zsinati elvre épülő kormányzati rendszere volt. A református egyházkormányzás igyekszik követni a bibliai alapelveket, illetve az első keresztyének biblikus fölfogását, s ennek alapján abból indul ki, hogy **az egyházban a legmagasabb tisztség a presbiteri tisztség**. Ez így biblikus! A presbitereket ugyanis maga a gyülekezet választja a Szentlélek Isten segítségével hívásával, s amikor megválasztotta a felelős őrállókat, azzal föl is ruházta őket a gyülekezeti közösség kormányzásának felelős jogával. A presbiterek alkotják a presbitériumot, s minden további döntést a gyülekezet reájuk bíz a törvény alkalmazása végett. Ezeket a törvényeket pedig a presbitériumok által választott Zsinat alkotja az egész egyház jó rendje érdekében. Mivel tehát minden további tisztség és törvény az egyházon belül a presbitériumok döntésétől függ, a világ sok helyén a református örökséget hordozó egyházak presbiteriánus egyháznak hívják magukat. Ez a kormányzati rendszer egyfajta "bibliai demokráciát" jelent, s mint ilyen komoly hatást gyakorolt a társadalmi demokráciára is. Egy rendkívüli példát említve, az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya alapvetően presbiteriánus jellegű. – A presbiteri egyházkormányzati

rendszerben tehát nem felülről nevezik ki a tisztségviselőket, ugyanakkor pedig nem is valamilyen "népképviselő-ről" van szó, mert a presbiteri tisztség nem jelentheti azt, hogy bármilyen döntés meghozatala előtt a presbiternek előbb ki kell kérnie gyülekezet véleményét. Az egyházban presbiternek lenni a legnagyobb hitbeli és lelkiismereti felelősség. Szembetűnő kivétel az, hogy a gyülekezet lelkipásztorát nem a presbitérium választja meg, hanem a teljes gyülekezet mint választó közgyűlés.

Milyen a nagysága és felépítése a magyar református egyháznak?

A Kárpátmedencében közel 3000 református egyházközség van. Ennek csaknem fele a trianoni határokon kívül él. Hazánkban mintegy 1200 önálló és 400 társegyházközség alkotja a Magyarországi Református Egyházat. Négy egyházkerületben, 27 egyházmegyévé szervezve él. Legfelső törvényhozó testülete a Zsinat. Valamennyi egyházkormányzati testületnek, vagyis a presbitériumoknak, az egyházmegyéknek, az egyházkerületeknek és a zsinatnak **kettős elnöksége** van: egy lelkészi és egy presbiteri elnök. A különböző szintű testületekbe a presbitériumok választanak lelkészi és presbiteri képviselőket.

Vannak-e szimbólumaink?

Mi, reformátusok általában kevés szimbólumot használunk. Ez jórészt a teológiai gondolkodásunk következménye. A liturgikus

alkalmainkon nem gyújtunk gyertyát, nem alkalmazunk füstölést, nincsenek körmeneteink és búcsújáró helyeink, templomaink kevésbé díszítettek, a papi öltözetünk minden tisztség esetében ugyanaz, kevesebb az egyházi ünnepünk is, az ereklyetisztelet pedig nagyon távol áll tőlünk. Egyik leginkább feltűnő dolog, hogy nem használunk keresztet templomainkon, sőt belül sem. Ennek két fő oka van, az egyik történeti, a másik elvi jellegű.

Magyar református őseink sokat szenvedtek hitükért, különösen a 17. és 18. század ellenreformációs időszakában. Vannak gályarab mártírjaink. Az akkori üldöztetésük, amelyben a római egyház tevékenyen részt vett, olyan mély nyomot hagyott az utánuk következő nemzedékekben, hogy a keresztet képtelenek voltak használni. Részben a szenvedésekre, részben pedig az erőszakkal való visszatérítésre emlékeztette őket. E történeti ok mellett igen erős az elvi, teológiai érv is a kereszt használata ellen. A római és ortodox egyházban a kereszt, különösen is a Krisztus testével együtt ábrázolt feszület valamiképpen az imádat tárgyává lett. Amikor Pál apostol Krisztus kereszttéről beszél, akkor lelki, hitbeli értelemben használja a kifejezést. Ezért mi, magyar reformátusok ugyan dogmatikailag nem ellenezzük a kereszt használatát, de emlékeztetjük híveinket, hogy maradjanak meg a kereszt biblikus értelmezése mellett, ne-hogy vallásos imádat tárgyává válják számukra. Szimbólumként inkább magát a **Szentírást, vagy a Krisztus születéséhez és az úrvacsorai áldozatához kötődő jelvényeket ajánljuk** és

használjuk, mint például a betlehemi csillagot, vagy az úrvacsorai kelyhet.

Hogyan látjuk saját egyházunk jövőjét?

A reformált egyházak számára a reformáció tulajdonképpen nem befejezett cselekvés volt. Valójában egy folyamatot indítottak el, amely mindmáig tart és a jövőben is folytatódnia kell, mert az egyház életét és működését mindig hozzá kell mérni Isten igéjéhez. Ezt így fejezték ki a reformáció képviselői: *Ecclesia semper reformari debet!* Vagyis, *az egyháznak szüntelenül reformációra van szüksége.* Ők elsősorban lelki értelemben való reformálásra gondoltak. Meggyőződésünk, hogy ez minden egyházra vonatkozik! Mi volt ugyanis a reformáció lényege? Az, hogy a hívő ember a Szentírás alapján újból fölfedezte azt, amit az első keresztyének megéltek, hogy tudniillik neki személy szerint közvetlen kapcsolata van az élő Istennel. Ezt nem az egyház létesíti, nem a pap hozza létre, nem is a hívő ember saját önsanyargatásának eredménye, még csak nem is tudományos felismerés, hanem Isten kegyelmes tette őrajta, a bűnös emberen. Az egyház reformálása tehát önmagunkon kezdődik. Ilyen tiszta szívű emberek pedig mindig lesznek, s ezért van az, hogy egyház is lesz a világ végezetéig, mert *"fluctuat nec mergitur!"⁹ Bár ingadozik, de nem süllyed el!*

9 Úgy ismert, hogy Párizs jelmondata ez, s ezt vették át az "egyház hajójának" jellemzésére.

Milyen viszony fűz bennünket más egyházakhoz?

Az egyház reformálása – amint ez valamennyi felekezet életében ma is látszik – egy szakadatlan folyamat. **E reformációs folyamat fogja közelebb vinni a felekezeteket egymáshoz.** Sikere attól függ, hogy az egyes felekezetek mennyire lesznek nyitottak Krisztus evangéliumának hirdetésére és megélésére. Ha bármelyik egyház zárt rendszerre teszi magát, vagyis híveiknek mindig felülről mondják meg, hogy milyen eredményre juthat, elerőtlenedik vagy nem ad mérvadó keresztyén gondolkodókat, mert ez nem egyezik Isten kijelentésének végtelen nyitottságával. A református teológiai gondolkodás határozottan nyitott. Ezt a nyitottságot igyekeznek elősegíteni a reformátusok minden testvérfelekezet életében. A közös útnak és szolgálatnak, az ökumenikus testvéri kapcsolatnak az adja a reménységét, hogy végül is közös vallástételre épít mindegyik felekezet, amely megvallja az Apostoli Hitvallást,¹⁰ illetve a még bővebb keretű és tartalmú Niceai-Konstantinápolyi Hitvallást¹¹ és elfogadja az első egyetemes ökumenikus zsinatok tanításait. Ezek annyira páratlan kincsei az egyetemes keresztyénségnek, hogy ma sem nélkülözhetjük őket, sőt forrásul szolgálhatnak a testvéri kapcsolatok újbóli

10 Az Apostoli Hitvallás formája lépésről lépésre alakult ki a 2. század és a 8. század között. A 9. századtól már széles körben használták. A keresztyén hit rövid foglalatosa, melyet minden keresztyén felekezet elfogadott.

11 381-ben elfogadott egyetemes hitvallás, amelyet valamennyi keresztyén felekezet a magáénak vall. Az egyes hitigazságokat részletesebben taglalja, mint az Apostoli Hitvallás.

rendezése útján. A későbbi időkben keletkezett különbözőségeket, szakadásokat, zártságot pedig a református hívő emberek sokasága úgy próbálja áthidalni, megoldani, hogy komolyan veszi a Második Helvét Hitvallás szándékát a testvéri nyitottságra: "...készek vagyunk azoknak, ... akik **Isten igéjéből** jobbra tanítanak, köszönetünk nyilvánításával engedni és hozzájuk igazodni az Úrban, akinek dicséret és dicsőség!"

Miben van az egyház küldetése?

Lényegéből adódóan, az egyháznak küldetése van. Ez azzal kezdődött, hogy Jézus Krisztus elküldte a tanítványait az evangélium hirdetésére: **"Menjetek el, tegyetek tanítvánnyá minden népet."** (Mt 28,19) Az egyház létehez hozzátartozik az, hogy a gyülekezet tagjai bizonyosságot tesznek minden ember előtt Isten hűségéről, Jézus Krisztus mindenek fölötti hatalmáról és a szeretet örömhíréről. A keresztyén ember tehát nem ideológiát, nem eszmét és nem világnézetet hirdet, hanem Krisztus evangéliumát. **Tettei is ezt a krisztusi indulatot kell hogy hitelesítsék, szolgálva ezzel Isten dicsőségét és az ember javát.**

Hogyan szolgál az én gyülekezetem?

A Debrecen-Nagytemplomi Református Egyházközséghez tartozom családommal együtt. Az eddig elmondottak inkább elvi jelentőségük miatt fontosak. A kérdés most az, hogy miként öltönek testet mindezek a gyakorlati életben, közelebbről a keresztyén gyülekezetben és a gyülekezet kisu-gárzásában a világ felé. Mintegy záró részként erről szeretnék szólni oly módon, hogy bemutatom az én gyülekezetem életét.

Hitéleti alkalmak

- ✱ A gyülekezet életének központi jelentőségű alkalmai az **istentiszteletek**, amelyek egyben legszélesebb fórumai a gyülekezeti tagok találkozásának. Vasárnap három istentisztelet is van, ezeken felül külön a gyermekeknek.
- ✱ A **bibliaórákat** a gyülekezeti tagok életkora szerint szervezzük kisebb csoportokban és külön a presbitereknek havonta.
- ✱ Rendszeres alkalmaink közé tartoznak a **gyülekezeti imaórák és bibliaiskolai foglalkozások**, amelyek az egészséges közösségi hitéletet szolgálják.
- ✱ **Konfirmandusaink oktatását** a lelkészeink több csoportban végzik szeptembertől a következő év áprilisáig.
- ✱ **Felnőttek számára** külön lelkész tart **konfirmációi előkészítő** oktatást, félévenként indulnak ilyen csoportok.

- * Lelkészeink – rendszeresen és alkalomszerűen is – **házi istentiszteletet**, gyakran **úrvacsorával egybekötött istentiszteletet** tartanak az idősek, betegek és mozgásukban korlátozottak számára.

Szeretetszolgálati intézmények és alkalmak

- * Gyülekezetünk intézményes diakóniai szolgálatot végez a **Nyitott Ajtó Szociális Központban**. Célunk az, hogy a segítségre szoruló felebarátainkat támogassuk.
- * Az idősek klubjában színes programokkal, életvezetési tanácsokkal, egészségügyi szűrésekkel, hitéleti alkalmakkal várjuk az érdeklődő idős testvéreinket.
- * Házi segítségnyújtás keretében saját otthonukban igyekszünk a mindennapi életet segíteni, megkönnyíteni a rászorulóknak.
- * A támogató szolgálat egy speciális alapellátást nyújt, melynek lényege az idősek, mozgáskorlátozottak, fogyatékossgal élők szállítása és személyi segítése a mindnapokban.
- * A „Reménysugár” Hajléktalanok Nappali Melegedőjében a társadalom periferiájára szorult emberek testi-lelki támogatását szeretnénk minél hűségesebben megvalósítani.
- * Gyülekezetünk gondozásában végzi szolgálatát az **Immánuel Otthon és Iskola**, amely a fogyatékossgal élő gyermekekkel és fiatalokkal foglalkozik. Az intézményünk szociális, köznevelési és egészségügyi intézmény egyszerre. Napközbeni segítséget, ellátást,

oktatást-nevelést biztosítunk a megfelelő szociális szakemberek, szakpedagógusok és mozgásterapeuták alkalmazásával. Az oktatáson és mozgásterápián túl legfőbb cél az életminőség javítása, a jobb közérzet biztosítása, az aktivitás ösztönzése, valamint a kapcsolatteremtés és kommunikációs készség gazdagítása. Mindez állandó szakorvosi felügyelettel és vizsgálattal történik, megfelelő egészségügyi asszisztencia közreműködésével. Tanköteles kor után a foglalkozások főként az önálló életre felkészítést szolgálják a fogyatékossgból adódó korlátokon belül. Az intézmény egyben fontosnak tartja a keresztyén értékrend közvetítését a szülőknak és gyermekeknek egyaránt.

- * A nem intézményes szeretetszolgálati alkalmakhoz soroljuk a **betegek, idősek, magányosak és önellátásukban akadályozott testvérek** megsegítését, látogatását, amelyet a gyülekezet egy külön "munkaközössége" szervez a "gyülekezeti diakónus" irányításával.

Hitoktatás

- * A gyülekezet területén működő óvodákban, általános és középiskolákban ténylegesen is jelen van a **hitoktatói szolgálatunk**. Ezen a területen még további tennivalók mutatkoznak, mind részünkről, mind pedig az oktatási intézmények részéről.

Ifjúsági missziói munka

- * Jelenleg két gyermekcsoportban és több, különböző korosztályú ifjúsági csoportban folyik ez a missziói tevékenységünk. A Presbitérium külön ifjúsági lelkészt alkalmaz a szolgálat végzésére.
- * Gyülekezetünk a **Leány utcai központjában kiváló helyet biztosít a különböző csoportok és alkalmak megtartására.**

Gyülekezeti testvérkapcsolatok

- * A nagytemplomi gyülekezet mindig is törekedett arra, hogy legyenek testvérgyülekezeti kapcsolatai más országokban, főként az elszakított magyarság körében. Erdélyben a Kőhalmi Református Gyülekezettel, Kárpátalján a Csongori Református Gyülekezettel vagyunk ilyen közeli viszonyban. De van testvérgyülekezetünk Skóciában, Dél-Koreában és az USA-ban.
- * A testvérgyülekezeti kapcsolatnak egyedülálló formája jött létre az utóbbi években, amikor is az amerikai Észak-Karolina Charlotte nevű városának Myers Park Presbiteriánus Gyülekezetével "testvéri szövetség" keretében valósítunk meg közös programokat. Valamennyi program egymás hitének építését és a szerteágazó gyülekezeti élet kölcsönös erősítését szolgálja.

Egyedi szolgálati területek

- * Orgonistánk szervezésében már évtizedek óta folynak a **zenésáhítatok**. Ez híressé vált országszerte. Mindezekon felül vannak **orgonahangversenyek**, amelyek valamilyen különös városi vagy egyetemi eseményhez kötődnek.
- * A mintegy 40-50 fős **gyülekezeti énekkart** 1993-ban sikerült létrehozni. Nagy szorgalommal készülnek valamennyi alkalomra.
- * Az egyházközségünk működteti Debrecen város egyetlen református könyvesboltját, a **KARAKTER 1517 Könyvesbolt és Kávézót**, amely már több évtizedes múltra tekint vissza.
- * A Nagytemplom keleti hajójának karzatán egy alkalmas és méltó **Galériát** sikerült létrehozni, amely sokféle kiállításnak adhat helyet. Évente számos rendezvénye van a Galériának, mely szívesen hívja és várja az értelmiségi réteget, valamint a kirándulókat, turistákat.
- * Immár rendszeressé váltak a **gyülekezeti kirándulások**, s ezen belül is a nyári egy-hetes családi táborozás.
- * A **gyülekezeti sajtó- és tájékoztató szolgálat** keretében jelenik meg az időszak kiadványunk, a Nagytemplomi Gyülekezeti Élet.
- * Különleges szolgálatnak tekintjük több **istentiszteletünk élő közvetítését a világhálón**.
- * Gyülekezetünk honlapja: **www.nagytemplom.hu**

A Presbitérium

- * A Presbitérium a gyülekezet életének legfőbb öre. Előírt törvények és szabályok szerint végzi munkáját.
- * A Presbitérium évente legalább négyszer ülésezik, dönt a gyülekezetünket érintő minden lelki-anyagi természetű ügyben. Negyven tagja van. A lelkészekkel együtt, akik tagjai a Presbitériumnak, felügyeli és szervezi a nagytemplomi gyülekezet életét.
- * A Presbitérium bizonyos szakterületek vizsgálatára, intézésére bizottságokat hozott létre, amelyek előkészítik a testületi döntést. Ilyen bizottságok működnek jelenleg: missziói, diakóniai, külügyi, ének- és zeneügyi, gazdasági-pénzügyi, vagyon és ifjúsági bizottság, valamint az intézmények számára az intézményi bizottság.

*„Annak pedig, aki véghetetlen bőséggel mindent megcselekedhet, feljebb, mint ahogy azt mi a bennünk munkálkodó erő szerint kérni vagy elgondolni képesek vagyunk, annak legyen dicsőség az egyházban a Krisztus Jézus által, nemzedékről nemzedékre, örökkön örökké. Ámen!”
(Ef 3,20-21)*

TARTALOM

A Heidelbergi Káté első kérdés-felelete:

Kérdés: *Mi néked életedben és halálodban egyetlen vigasztalásod?*

Felelet: Az, hogy testestől-lelkestől, mind életemben, mind halálomban, nem a magamé, hanem az én hűséges Megváltómnak, Jézus Krisztusnak a tulajdona vagyok, aki az Ő drága vérével minden bűnömért tökéletesen eleget tett, s engem a gonosznak minden hatalmából megszabadított és úgy megőriz, hogy mennyei Atyámnak akarata nélkül egy hajszál sem eshetik le a fejemről, sőt inkább minden az én üdvösségemre kell szolgálgjon. Ezért Szentlelke által engem az örökélet felől biztosít, és szív szerint késszé és hajlandóvá tesz arra, hogy ezentúl Őnéki éljek.

A szerző előszava.....	5
A kiadó előszava	7
Református vagyok	9
Miért vagyok református?.....	9
Mi az alapja a református keresztyén örökségnek?.....	9
Honnan ered a "református" elnevezés?.....	10
Mit tekintünk Kánonnak?.....	11
Miért hangsúlyozzuk a Szentírás fontosságát?	12
Hogyan használjuk a Bibliát?	13
Mit tanít a Biblia a hitről?	14
Hogyan szabályozza a biblikus örökség a hit értelmi munkáját?	15
Mit tekintünk hitvallásos örökségünknek?	17
Mit sorolhatunk fel a magyar reformátusok legfontosabb történelmi örökségeként?	19
Hogyan értelmezzük Isten szentháromságát?	21
Mit tanítunk a sákramentumokról?	22
Mi történik a konfirmáció alkalmával?	25
Hogyan fogjuk föl a mindenség teremtését?	26
Hogyan szemléljük a természeti világot?.....	26
Mit mondhatunk az emberről?	27
Hogyan viszonyul egymáshoz a történelem és az üdvtörténet?.....	29
Hogyan látjuk mai reformátusok a predestinációt? Van-e elvettetés és kiválasztás?	30
Mi a református istentisztelet lényege?	31
Nem teszi-e szükségtelessé a lelkipásztort az egyetemes papság?	32
Hogyan működik a presbiteri rendszer a Református Egyházban?.....	33
Milyen a nagysága és szerkezete a magyar református egyháznak?	34
Vannak-e szimbólumaink?	35
Hogyan látjuk saját egyházunk jövőjét?.....	36
Milyen viszony fűz bennünket más egyházakhoz?	37
Miben van az egyház küldetése?	38
Hogyan szolgál az én gyülekezetem?	39

ISMERTETŐ A KÉPEKRŐL

Borító címlapján
a Debreceni Nagytemplom
egyik úrasztali kelyhe,

az elülső borító belső oldalán
a Magyarországi Református Egyház címere
látható.

A hátsó borító belső oldalán
e füzet szerzőjének 2022-ben megjelent
rendszeres teológiai műve látható:
A KERESZTYÉN TANÍTÁS RENDSZERE

Alcíme:
*A REFORMÁTUS DOGMATIKA TÖRTÉNETI
ÉS ELMÉLETI ALAPVONALAI*

*Amit e füzet rendszerezve és röviden
elénk tár a keresztyén tanításról,
azt részletesen kifejtve találja az olvasó
több mint ezer oldalon a képen látható nagy könyvben.*
Kiadta a Tiszántúli Református Egyházkerület.

A hátsó borító külső oldalán a Nagytemplom
szószéke látható.

*A Nagytemplom Péchy Mihály mérnök, kollégiumi
diák módosított terve alapján épült 1805-1825 között.*

*A szabadságharc győzelmével, 1849. április 14-én
Kossuth Lajos és a Magyar Országgyűlés itt fogadták
el közfelkiáltással a Függetlenségi Nyilatkozatot
és hirdették ki a magyar nemzet függetlenségét.*

*A szószéket Kis Sámuel kollégiumi rajztanár tervezte
empire stílusban.*